

Arbetslivsnämnden

Utkast till remissvar på SOU 2025:35 Etableringsboendelagen

Sammanfattning av ärendet

Kommunstyrelsen har anmodat Arbetslivsnämnden att inkomma med ett underlag till remissvar vad gäller SOU 2025:35 Etableringsboendelagen - ett nytt system för bosättning för vissa nyanlända, då Sandvikens kommun är en av de utvalda remisskommunerna.

Utkast till remissvar

Sandvikens kommun är en av de kommuner i Sverige som tagit emot och bosatt flest flyktingar per capita under perioden 2014-2017. Idag utgör de utrikes födda invånarna den grupp som står för den positiva sysselsättningsutvecklingen i kommunen, även under nuvarande konjunkturförsvagning.

Den relativa arbetslösheten i Sandviken bland utrikes födda har mer än halverats från en mycket hög nivå, från slutet av 2016 till idag. Och fram till 2030 räknar vi med ytterligare en halvering av arbetslösheten från dagens läge.

Det är den långsiktigheten och uthålligheten som krävs när ungefär hälften av de nyanlända flyktingarna endast har kortare förgymnasial utbildning, och då näringsliv och samhälle har en allt större brist på kompetens.

Utredningen rörande etableringsboendelagen har arbetat utifrån direktiven:

- Ett nytt regelverk som ger kommunerna större inflytande

- Mer likvärdigt, enhetligt och flexibelt regelverk
- Se över faktorer som ska beaktas vid fördelningen mellan kommuner för att systemet ska främja integration
- En reglering av etableringsboende som innebär att kommunerna är skyldiga att anordna boende i max tre år.
- Villkor att bidra till sin etablering för rätt till boende.

Förslag om fördelning

Utredningen föreslår att Migrationsverket ska besluta om kommunalt, istället för att regeringen beslutar om läntal som Länsstyrelserna sedan gör om till kommunalt. Detta i syfte att öka kommunernas möjligheter att påverka beslutsprocessen.

Redan med dagens system finns möjligheter att påverka läntalen för utbyte mellan kommunerna i dialog med länsstyrelsen.

Fördelen med dagens system med en sammanhållen process i länet är kännedomen om berörda kommuners förutsättningar, vilket underlättar bedömningarna i detta sammanhang.

Med det nya förslaget till fördelningsprocess har fördelen att byten mellan kommunerna lättare kan ske mellan alla kommuner i landet, men ställer samtidigt krav på att Migrationsverket har lika god lokal kännedom som länsstyrelserna har.

Utredningen föreslår också nya fördelningskriterier, utöver de som redan gäller arbetsmarknad och kommunstorlek samt den tidigare sammantagna mottagningen och asylsituationen i kommunen.

De tillkommande kriterierna gäller hänsyn till förutsättningarna att få en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden i anvisningskommunen när perioden med rätt till etableringsboende löpt ut. Och hänsyn till förekomsten av områden med problem kopplat till utanförskap.

Frågan är om önskad effekt i form av bättre ”träffsäkerhet” i fördelningen av kommunalt gynnas av att stapla kriterier på varandra? Särskilt när verkligheten inte erbjuder så många

valmöjligheter för de berörda, och när vissa kriterier motverkar varandra.

Det är just nu många utredningar vars förslag kommer att ha stor påverkan på de nya invandrande kommuninvånarnas möjligheter att efterfråga bostäder, annat i områden med låga hyror och lediga lägenheter. Detta gäller exempelvis utredningarna ”Styrkraft för lyckad integration (SOU 2024:41)”, ”Kvalificering till socialförsäkring och ekonomiskt bistånd för vissa grupper (SOU 2025:53)” samt ”Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (SOU 2025:15)”. Frågan är om det på övergripande nationell nivå finns en samlad system- och konsekvensanalys av alla dessa utredningsförslag.

Dessutom finns en inbyggd motsättningen mellan arbetsmarknadskriterierna och de nya föreslagna bostadsmässiga kriterierna i fördelningsmodellen. Kommuner med hög befolkningstillväxt och dynamisk utbildnings- och arbetsmarknad har sällan goda förutsättningar till låga hyror och bra bostadsförutsättningar efter tiden i etableringsboende. Och kommuner med kort- eller långsiktigt svagare arbetsmarknad har ofta ett större utbud av lediga lägenheter i områden med lägre hyresnivåer.

I detta sammanhang är det viktigt att betona att även om det kan ta längre tid till etablering och egen försörjning i en kommun med relativt sett högre arbetslöshet, så är den låga befolkningstillväxten den långsiktigt stora utmaningen i dessa och i de flesta andra kommuner i landet. Ett fortsatt lågt barnafödande, i kombination med mycket liten invandring, riskerar långsiktigt att skärpa försörjningskvoterna och begränsa möjligheterna till en jämnt fördelad välfärdsproduktion i hela landet.

I de flesta kommuner i Sverige kommer de som redan bor här att behövas, plus ett betydande antal till i arbetsför ålder via invandring, för att klara tillväxt och välfärdsproduktion.

Utredningens förslag om kommuntak för mottagningen känns i detta sammanhang omotiverat och senkommet, i en situation där antalet kommunplacerade är det lägsta på många år.

Förslag om anvisningsförfarande

Utredningsförslagen gällande anvisningsförfarandet är i stort sett det som motsvarar dagens regelverk, som exempelvis kommunmottagande inom två månader efter anvisning från Migrationsverket.

Det som är nytt är förslagen om förtur för barnfamiljer, och att kommuntalen kan överskridas i beaktandet av barnens bästa samt att Arbetsförmedlingen (Af) ska föreslå anvisningskommun när det gäller kvotflyktingar som valts ut av UNHCR.

Vi ser positivt på dessa förslag, och tycker att Af bör konsulteras innan beslut om kommunal oavsett flyktingstatus innan etableringen.

Arbetsförmedlingen och dess samarbete med kommunerna är en nyckelfaktor för en framgångsrik etablering. Därför är arbetsmarknadspolitiken samt Af och dess resurser en avgörande faktor för de ambitioner som redovisas i utredningen som gäller integration och etablering.

Förslag om etableringsboende

Kommunerna får, i utredningens förslag, ansvar att erbjuda och anordna boende för anvisade nyanlända under 36 månader. Det är en rättighet men ingen skyldighet att bo i anvisningskommunen. Besittningsrätt ska inte gälla för etableringsboende, och ingen reglering av hur etableringsboende utformas.

Detta innebär en mer likvärdig ansvarsfördelning, vilket vi inte har någon invändning emot, annat än vad gäller treårsgränsen. I etableringsprogrammet gäller två år, och dessa båda tidsgränser behöver harmoniera.

Vidare har det emellanåt varit problem med ersättningarna från Migrationsverket när en anvisad valt att bosätta sig i annan kommun än i anvisningskommunen. Då har ersättningarna kunnat gå till fel kommun. Viktigt att Migrationsverkets uppföljningssystem kan fånga upp detta,

Rätten till etableringsboende är individuell och kopplat till etableringsprogram. JOB och UGA, vilket ytterligare understryker Af:s sedan år 2010 avgörande betydelse i denna kontext.

Denna rätt till etableringsboende kan under vissa förutsättningar upphöra i förtid. Barn ska ha egen villkorlös rätt till etableringsboende. Beslutet om förverkad rätt för vuxna kan överklagas. Förstahandskontrakt eller fortsatt boende efter tre år är möjligt utanför den nya etableringsboendelagens regelverk. Vi har inga invändningar mot dessa delar i utredningens förslag.

Det finns en rad frågetecken kring vad gäller möjligheterna för anvisade att nyttja sin rätt till etableringsboende under tre år, men som inte tackar nej till platsen eller nyttjar sin plats. Kommunerna kommer inte att få annan anvisad på dessa platser. Vi anser att det rimligtvis bör finnas en tidsgräns för senast påbörjat nyttjande av anvisad "treårsplats", eftersom kommunerna knappast kan förväntas "tomhålla" boendeplatser under lång tid.

Det finns emellertid fortsatt inga sanktioner knutna till kommuners skyldigheter enligt regelverket, vilket vi anser är bra. Brottsbalkens bestämmelser om tjänstefel kan dock vara tillämpliga i de fall tjänstepersoner beslutar att kommunen inte ska fullgöra de skyldigheter som följer av etableringsboendelagen, alternativt när en tjänsteperson underlåter att fullgöra dessa skyldigheter i ett enskilt fall.

Förslag till statlig ersättning

Utredningen föreslår statlig ersättning till kommunerna för vissa kostnader kopplat till rätten till etableringsboende och kontroll av rätten till boende samt för kommunens stöd att söka bostad. Ersättningen motsvarar 10+10 arbetstimmar per vuxen oh 10 timmar per barn och äldre, vilket betyder att övrig finansiering hänvisas till kommunernas ersättning i mottagningen som helhet.

Vi saknar en helhetsanalys av statens finansiering av mottagningen som helhet, liksom risken av övervältring på kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd vad gäller

denna utredning i en kontext med förslagen exempelvis från de övriga utredningarna som nämns i detta remissyttrande.

Förslag till beslut

att Arbetslivsnämnden godkänner utkastet till remissvar på Etableringsboendelagen, för vidare befordran till Kommunstyrelsen

att paragrafen med remissyttrandet omedelbart justeras

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse: Utkast till remissvar på SOU 2025:35 Etableringsboendelagen.

Protokollsutdrag skickas till

Kommunstyrelsen.

Underskrift

Leif Jansson
Förv chef/Skolchef